

УДК 336.71.078.3

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

*Бормотова М. В., к.е.н, доцент,
Сухоребрій Є. В., студент (УкрДАЗТ)*

У статті дослідженні особливості побудови механізму управління валютним ризиком банку. Описані основні етапи, методи та інструменти управління валютним ризиком банку. Установлено, що механізм управління валютним ризиком банку - цільовий набір дій для підтримки рівня валютного ризику банку на певному рівні в умовах невизначеності шляхом послідовного здійснення відповідних кроків. Зроблено висновки щодо основних аспектів побудови механізму управління валютним ризиком банку.

Ключові слова: валютний ризик банку, управління валютним ризиком банку, методи та інструменти управління валютним ризиком банку.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ВАЛЮТНЫМ РИСКОМ БАНКА

*Бормотова М. В., к.э.н, доцент,
Сухоребрый Е. В., студент (УкрГАЗТ)*

В статье исследованы особенности построения механизма управления валютным риском банка. Описаны основные этапы, методы и инструменты управления валютным риском банка. Установлено, что механизм управления валютным риском банка - целевой набор действий для поддержки уровня валютного риска банка на определенном уровне в условиях неопределенности путем последовательного осуществления соответствующих шагов. Сделаны выводы относительно основных аспектов построения механизма управления валютным риском банка.

Ключевые слова: валютный риск банка, управления валютным риском банка, методы и инструменты управления валютным риском банка.

FEATURES BUILDING MECHANISM BANK MANAGES CURRENCY RISK

*Bormotova M. V., Candidate of Economic Sciences, associate professor
Sukhorebryi E. V, student (Ukrainian State Academy of Railway Transport)*

The article presents the study of features of the construction of the mechanism of currency risk of the Bank. The authors described the main stages, methods and instruments of currency risk management of the Bank. Currency risk management of the bank should be based on a comprehensive compliance with all the principles and methods of bank management. Permanent monitoring system of currency risk is essential in managing currency risk. The authors determined that the mechanism of currency risk management of the bank - targeted set of actions to support the economic management of currency risk at a certain level in an uncertain environment through consistent implementation of appropriate steps.

Keywords: bank currency risk, currency risk management, methods and instruments of currency risk of the Bank.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. На сьогодні суб'єкти валютного ринку України тільки освоюють ринкові методи управління валютними операціями. У зв'язку з цим розробка дієвого і ефективного механізму управління валютним ризиком має особливу актуальність і дозволяє оперативно і кваліфіковано його ідентифікувати, оцінювати, запобігати і знижувати, розвивати валютні відносини із партнерами всередині країни та на міжнародних ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем управління валютним ризиком займалися українські (Ющенко В.А,

Мищенко В.І. [1], Колодізев О.М. [2], Примостка Л.О. [3], Вітлінський В. В. [4], Маринич Т.О. [5]) та іноземні вчені (Роуз П.С. [6], Ван Грюнінг Х. [7], Редхед К., Хьюс С. [8]) та інші. Метою їх наукових пошуків було дослідження теоретичної сутності валютного ризику і основних факторів, що на нього впливають, а також удосконалення методів їх оцінки.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Вітчизняні банки тільки починають застосовувати ринкові методи управління, при цьому майже відсутня ефективна теоретична база для їх реалізації. Таким чином, дослідження та розробка дієвих та актуальних методів, моделей,

інструментів управління валютним ризиком є особливо актуальним на даний момент та потребують докладного вивчення.

Формування цілей статті. Метою даної статті є дослідження науково-методичних підходів в контексті виділення основних етапів, характеристика методів та інструментів управління валютним ризиком банку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України від 02.08.2004 № 361, управління ризиками – це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, оцінює їх величину, здійснює моніторинг і контролює свої позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків [9]. На нашу думку, регулятор найбільш повно розкриває сутність даного поняття, тому саме це визначення ми і будемо використовувати у дипломній роботі.

Опираючись на вищезазначене, нами було визначено, що механізм управління валютним ризиком банку – цілеспрямована сукупність дій суб'єктів управління щодо підтримки рівня валютного ризику на визначеному рівні у невизначеному середовищі шляхом послідовної реалізації відповідних етапів з формуванням необхідного забезпечення. До основних елементів механізму управління валютним ризиком банку належать суб'єкти управління, інформаційне забезпечення управління, методи оцінки і регулювання валютним ризиком та система моніторингу і контролю.

Банк може використовувати будь-які загальноприйнятні у світовій практиці методи вимірювання валютного ризику, до числа яких належать: VaR-метод (Value-at-Risk), стрес- та бек-тестування, геп-аналіз та інші поширені методи.

Геп-аналіз передбачає визначення розміру та знаку валютної позиції банку. Згідно з [10] валютна позиція – це співвідношення вимог (балансових і позабалансових) та зобов'язань (балансових і позабалансових) банку в кожній іноземній валюті та в кожному банківському металі. При їх рівності позиція вважається закритою, при нерівності – відкритою. Відкрита позиція є короткою, якщо обсяг зобов'язань за певною валютою та банківськими металами перевищує обсяг вимог за нею, і довгою, якщо обсяг вимог за певною валютою та банківськими металами перевищує обсяг зобов'язань.

Методи оцінки ризиків на основі концепції VaR дозволяють розрахувати з заданою ймовірністю максимальні очікувані збитки банківського портфеля за умови збереження поточних ринкових тенденцій в майбутньому. Оцінка валютного ризику методом VaR

здійснюється у розрізі всіх валют, у яких на звітну дату в банку відкриті позиції. За видами валют з обмеженою конвертацією або тих, що не конвертуються, розрахунок VaR не здійснюється, а розмір позиції вказується довідково у звітності про валютний ризик. Оцінка сукупного значення VaR проводиться з урахуванням кореляції ринкових курсів валют та похідних фінансових інструментів. Вхідними даними для проведення оцінки ризику є щоденні дані про офіційний курс валют щодо гривні за певний період (квартал) та обсяг відкритих валютних позицій банку. Банк, який використовує VaR-модель, повинен здійснити перевірку прогнозних даних (back-testing), отриманих цією моделлю. Тестування за допомогою історичних даних має показати наявність розбіжностей (коли реальні зміни валютних курсів більше тих, що розраховані за допомогою VaR-моделі).

Якщо значення ймовірності знаходиться в інтервалі від 5 % до 95 %, тоді модель оцінки показника VaR вважається адекватною (зелена зона). Якщо значення цієї ймовірності лежить в діапазоні від 1 % до 5 % або від 95 % до 99 %, тоді модель вважається сумнівною (жовта зона). Якщо ж значення цієї ймовірності менше 1 % або більше 99 %, тоді модель вважається неадекватною (червона зона). Двома найбільш часто використовуваними значеннями коефіцієнта K є – 2,33 (для ймовірності 99 %) і 1,65 (для ймовірності 95 %).

У ході оцінки валютного ризику необхідним є визначення величини впливу таких ризиків, ймовірність появи яких може скласти набагато менше 1 %, проте результати їх прояву можуть завдати значних збитків. Методика, яка дозволяє визначити вплив таких малоймовірних ризиків на перспективи діяльності фінансової установи, має назву стрес-тестування. Стрес-тестування – це метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактору – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями.

Результати оцінки валютного ризику є основою для його регулювання – процесу впливу на фактори валютних ризиків відповідними методами з метою утримання їх на прийнятному рівні.

Головною метою регулювання валютного ризику банку є підтримка показників валютного ризику на рівні, визначеному політикою банку при забезпеченні необхідного рівня доходності капіталу. Завдання регулювання валютного ризику банку передбачають забезпечення оптимізації рівня валютного ризику відносно передбачуваного

рівня дохідності; забезпечення оптимізації рівня валютного ризику відносно рівня капіталу банку; забезпечення оптимізації втрат у разі реалізації валютного ризику.

Регулювання валютного ризику банку здійснюють двома способами: регулювання за відхиленнями і регулювання за критичними параметрами. У першому випадку обов'язковим є використання інструментів, якщо отримано відхилення рівня валютного ризику банку від визначених лімітів. Відповідно до другого способу, процес регулювання починається при досягненні рівня певного параметра ризику, що визначається як критичний. Вибір методів регулювання валютного ризику визначається загальною стратегією банку щодо ризиків, яка залежить від сумарного розміру потенційних збитків і можливостей банку. У зв'язку з цим теорія ризик-

менеджменту виділяє агресивний, поміркований і консервативний підходи до управління ризиками. Агресивний підхід передбачає, що валютна позиція формується таким чином, щоб отримати максимальний результат при прийнятному рівні ризику з урахуванням прогностичного руху зміни валютних курсів. Поміркований підхід полягає в тому, що валютна позиція банку відповідає середньогруповій, тому ризик, на який наражається банк, і результат для банку – середні. Консервативний підхід означає, що валютна позиція формується так, щоб отримати плановий рівень прибутку за мінімально можливого при цьому рівні ризику.

Сукупність внутрішніх методів регулювання валютного ризику банку можна поділити на доподійні та післяподійні (рис. 1).

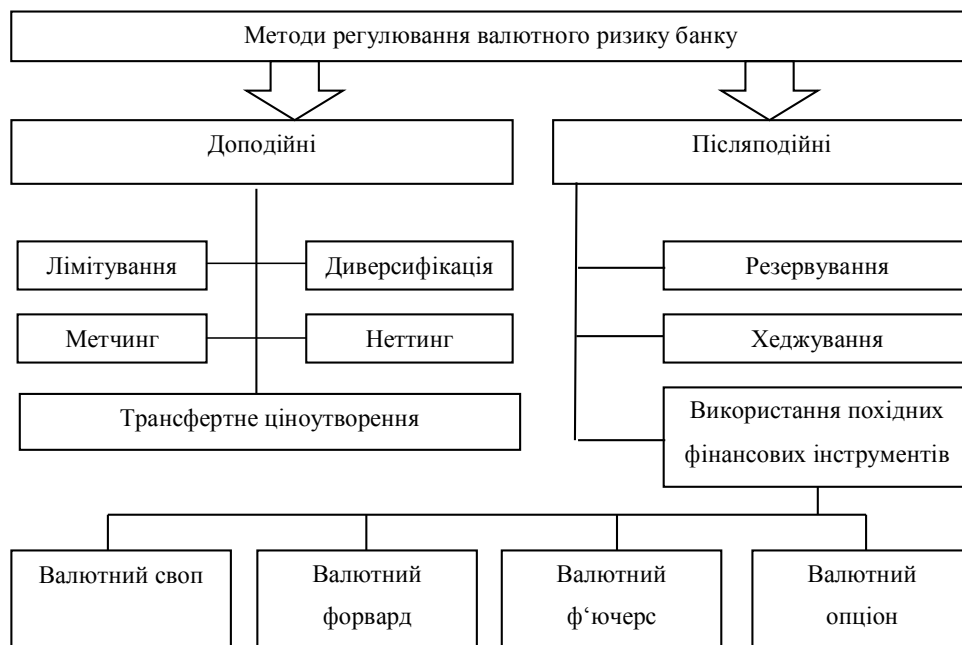

Рис. 1. Методи регулювання валютного ризику банку [авторське узагальнення]

Сутність диверсифікації, як доподійного методу регулювання валютного ризику, полягає в оптимізації структури валютного портфеля банку. Для інвестування та спекулятивних операцій обирається якомога більша кількість валют, курси яких мало корелюють між собою. Таким чином, за несприятливих змін курсу однієї чи кількох валют можна компенсувати втрати за рахунок протилежних змін курсів інших валют.

Трансфертне ціноутворення – процес формування структури трансфертних цін банку. За допомогою системи трансфертного ціноутворення здійснюється аналіз за об'єктами управління, а також передається валютний ризик від центрів

прибутку, що здійснюють комерційну діяльність, до центрів прибутку казначейства, які здійснюють діяльність з управління активами і пасивами.

Взаємний залік купівлі-продажу валюти за активом й пасивом, так званий метод «метчинг», полягає у тому, що за допомогою відрахування надходження валюти з величини її відтоку банк має можливість впливати на розмір валютної позиції та, відповідно, на свої ризики.

Метод «неттингу» полягає в максимальному скороченні кількості валютних операцій за допомогою їхнього укрупнення. Для цієї мети банки створюють підрозділи, які координують надходження заявок на купівлю-

продаж іноземної валюти. Як правило, дані функції передаються казначейству банку.

З метою покриття негативних наслідків реалізації валютного ризику банки формують загальні резерви, розмір яких визначають самостійно, залежно від обраної політики та стратегії банку. Оскільки величина валютної позиції впливає на розмір регулятивного капіталу, банки повинні збільшувати його обсяг для виконання нормативних вимог НБУ.

Хеджування – метод регулювання ризику, сутність якого полягає у визначенні об'єкта хеджування та підборі до нього адекватного інструменту. Такий метод полягає в компенсації збитків від об'єкта хеджування за рахунок доходу від інструменту хеджування, які виникають за одних і тих самих умов чи подій. За наявності схеми хеджування банк повністю ліквідує як ризик, так і можливість отримання додаткового прибутку: якщо умови чи події будуть сприятливими з точки зору об'єкта хеджування, то будь-який прибуток автоматично перекриватиметься збитками від інструменту.

Таким чином, банк має можливість застосовувати широкий спектр методів регулювання валютного ризику і саме від їх ефективного застосування залежить досягнення цілей управління валютним ризиком банку.

Контроль валютного ризику – спостереження за виконанням поставлених планів, дотримання норм, лімітів, нормативів, діагностування відхилень та розробка заходів щодо їх усунення.

Мета контролю валютного ризику – утримання показників валютного ризику на плановому рівні, що відповідає обраній політиці банку в управлінні активами і пасивами банку.

Завдання контролю валютного ризику банку є виявлення та аналіз ризику; якісна й кількісна оцінка (вимір) ризику; встановлення взаємозв'язків між валютним та іншими видами ризиків банку; проведення повного аналізу рівня ризиків за операціями, що проводяться або плануються проводитись банком, з метою визначення сумарного розміру валютного ризику; оцінка допустимості та обґрунтованості сумарного розміру ризику; відстеження ризиків на стадії виникнення негативної тенденції, а також швидке і адекватне реагування, спрямоване на оптимізацію ризику.

Інструменти контролю валютного ризику включають спостереження, моніторинг, аналіз, аудит та порівняння.

Попередній контроль валютного ризику здійснюється на етапі планування: перевірка якості управлінських рішень щодо уникнення ризиків; тестування персоналу для визначення ступеня їх професійного ризику, перевірка виконання ними своїх обов'язків та дотримання повноважень тощо.

Поточний контроль здійснюється у процесі діяльності банку і покликаний оперативно виявляти валютний ризик та генерувати ефективні шляхи їх оптимізації. Підсумковий контроль здійснюється постфактум, на основі визначення результату від управління валютним ризиком.

Основним інструментом контролю валютного ризику є моніторинг – комплекс методів і прийомів, що забезпечують безперервне відстежування динаміки змін факторів валютного ризику, дотримання лімітів валютного ризику з одночасною систематизацією, обробленням та візуалізацією даних для інформаційного забезпечення управлінських рішень з механізмом зворотного зв'язку.

Структура системи моніторингу валютного ризику передбачає спосіб встановлення взаємодії між джерелами інформації, об'єктом моніторингу та суб'єктами моніторингу.

Система моніторингу використовує наявні у банку методичні, технічні, інформаційні та організаційні ресурси для виявлення змін факторів валютного ризику з метою оперативного їх усунення чи мінімізації.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Таким чином, механізм управління валютним ризиком банку – цілеспрямована сукупність дій суб'єктів управління щодо підтримки рівня валютного ризику на визначеному рівні у невизначеному середовищі шляхом послідовної реалізації відповідних етапів з формуванням необхідного забезпечення.

Етапами управління валютним ризиком банку є ідентифікація, аналіз та оцінка, регулювання та контроль.

Методами оцінки валютного ризику банку є VaR-метод, стрес- і бек-тестування, геп-аналіз. За результатами оцінки валютного ризику здійснюється його регулювання.

До методів регулювання валютного ризику включаємо доподійні (лімітування, трансфертне ціноутворення, метчинг, неттинг) та післяподійні (засновані на використанні резервування та хеджування).

Під час управління постійно здійснюється контроль за всіма аспектами управління (дотримання лімітів, контроль за якістю операцій тощо).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ющенко, В.А., Міщенко, В.І. Управління валютними ризиками: Навчальний посібник. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 444с. – ISBN 966-7293-29-7.
2. Ребрик, М. А. Ліміти як вираження толерантності банку до валютного ризику [Текст] /

М. А. Ребрик // Актуальні проблеми економіки. – Журнал. – 2010 г. № 1. – С. 37–57.

3. Колодизев, О.Н. Разработка модифицированного метода прогнозирования валютного риска с обеспечением заданной эффективности [Текст] / О. Н. Колодизев // Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України. – 2007. – Вип. 21. – С. 172 – 177.

4. Вітлінський, В.В., Великоіваненко, Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві [Текст]: Монографія. - К.: КНЕУ, 2004. - 480 с. – ISBN 11-546-1290-8.

5. Маринич, Т.О. Еволюція управління валютними ризиками в банках у світлі вимог Базеля II / Маринич Т.О. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наукових праць. – Суми : Українська академія банківської справи НБУ, 2009. – Вип. 25. – С. 180-186.

6. Роуз, Питер С. Банковский менеджмент: Пер. с англ. со 2-го изд. [Текст] / П.С. Роуз. - М. : Дело, 1995. - 768 с. - ISBN 5-86461-173-5.

7. Грюнинг, Хенни ван. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного

управления и управления финансовым риском [Текст] : : пер. с англ / Х.ван Грюнинг, Братанович С. Брайович. - М. : Весь мир, 2004. - 304 с. - ISBN 5-7777-0220-1.

8. Рэдхэд, К. Управление финансовыми рисками [Текст] / К. Рэдхэд, С. Хьюс. – пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 288 с. – ISBN 5-86225-154-5 (русск.).

9. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України. Затверджені Постановою Правління Національного банку України № 361 від 02.08.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

10. Інструкція Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : інструкція, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0841-01>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Зайцева І.Ю.

Експерт редакційної колегії д.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 657

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

*Войтов І. М., ст.викладач,
Луговський Р. В., студент (УкрДАЗТ)*

У статті розкрито теоретичні підходи щодо управління прибутком, запропоновано систему управління фінансовим результатом, досліджено вплив аналізу якості прибутку на ефективний розвиток підприємства. Це дозволить забезпечити раціональний і економічно обґрунтований підхід до планування своєї діяльності, визначення фінансової і виробничої політики, аналізу оцінки отриманих результатів та пошуку способів їх поліпшення.

Ключові слова: максимізація фінансового результату, система управління прибутком, якість прибутку.

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

*Войтов И. Н., ст.преподаватель,
Луговской Р. В., студент (УкрГАЖТ)*

В статье раскрыты теоретические подходы относительно управления прибылью, предложена система управления финансовым результатом, исследовалось влияние анализа качества прибыли на эффективное развитие предприятия. Это позволит обеспечить рациональный и экономически обоснованный подход к планированию своей деятельности, определению финансовой и производственной политики, анализу оценки полученных результатов и поиску способов их совершенствования.

Ключевые слова: максимизация финансового результата, система управления прибылью, качество прибыли.